

Authors' contribution/
Wkład autorów:
A. Zaplanowanie badań/
Study design
B. Zebranie danych/
Data collection
C. Analiza statystyczna/
Statistical analysis
D. Interpretacja danych/
Data interpretation
E. Przygotowanie tekstu/
Manuscript preparation
F. Opracowanie
piśmiennictwa/
Literature search
G. Pozyskanie funduszy/
Funds collection

ECOLOGICAL CORRIDORS – ACTIVITY OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

KORYTARZE EKOLOGICZNE – AKTYWNOŚĆ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Agnieszka Pieniążek

East European State Higher School in Przemyśl
Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu

Pieniążek A. (2016), *Ecological corridors - activity of non-governmental organizations/ Korytarze ekologiczne - aktywność organizacji pozarządowych*. Economic and Regional Studies, Vol. 9, No. 2, pp. 50-63.

ORIGINAL ARTICLE

JEL code: L31

Submitted:
November 2015
Accepted:
January 2016

Number of characters:
35 722
Tables: 3
Figures: 0
References: 19

ORYGINALNY ARTYKUŁ NAUKOWY

Klasyfikacja JEL: L31

Zgłoszony:
listopad 2015
Zaakceptowany:
styczeń 2016

Liczba znaków ze spacjami:
35 353
Tabele: 3
Rysunki: 0
Literatura: 19

Summary

Subject and purpose of work: The aim of this article is to present the activities of non-governmental organizations for the protection of natural heritage related to implementation of the projects within the Swiss-Polish Cooperation Programme in the focus area: biodiversity and ecosystem protection and the support of the cross-border environmental initiatives.

Materials and methods: Particular attention was paid to the protection of migration corridors and its legal basis in connection with implementation of the project *The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors*.

Results: The study draws on statistical data on the activities of NGOs in the indicated topic area, as well as materials elaborated within the Swiss-Polish Cooperation Programme and the project *The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors*.

Conclusions: The protection of natural heritage is the area of activity of approximately 1 in every 20 non-governmental organizations in Poland. The interest in the indicated field of activity is gradually increasing, as well as the awareness of the necessity of taking measures towards protecting the areas allowing for migration of animals.

Keywords: non-governmental organization (NGO), migration corridor, natural heritage

Streszczenie

Przedmiot i cel pracy: Celem artykułu jest prezentacja aktywności organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego w związku z realizacją przedsięwzięć w ramach Szwajcarsko-polskiego programu współpracy, w obszarze tematycznym: bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych.

Materiały i metody: Szczególną uwagę zwrócono na ochronę korytarzy ekologicznych i jej prawne podstawy w związku z realizacją projektu *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne*.

Wyniki: W opracowaniu wykorzystano dane statystyczne dotyczące aktywności organizacji pozarządowych we wskazanym obszarze tematycznym oraz materiały Szwajcarsko-polskiego programu współpracy i dokumentację projektu *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne*.

Wnioski: Działania związane z ochroną dziedzictwa przyrodniczego podejmowane są średnio przez co 20 organizację pozarządową w Polsce. Stopniowo wzrasta zainteresowanie aktywnością w tym obszarze tematycznym, podobnie jak świadomość na temat konieczności działań na rzecz ochrony obszarów umożliwiających migrację zwierząt.

Słowa kluczowe: organizacja pozarządowa, korytarz ekologiczny, dziedzictwo przyrodnicze

Address for correspondence/ Adres korespondencyjny: dr Agnieszka Pieniążek, East European State Higher School in Przemyśl, ul. Krośnieńska 36/19, 35-505 Rzeszów, Poland; phone: +48 695 721 091; e-mail: agnieszka.pieniazek@gmail.com

Journal indexed in/ Czasopismo indeksowane w: AGRO, BazEkon, Index Copernicus Journal Master List, ICV 2014: 70.81 (6.96); Polish Ministry of Science and Higher Education 2015: 9 points/ AGRO, BazEkon, Index Copernicus Journal Master List ICV 2014: 70,81 (6,96); Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego 2015: 9 punktów.
Copyright: © 2016 Pope John Paul II State School of Higher Education in Biała Podlaska. All articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

Introduction

The third sector, also called the social sector, includes entities of various structures – legal entities and those acting as informal agreements. Among the groups of the entities of the third sector, there is a group of non-governmental organizations (Leś et al., 2002, p. 14-15, Herbst 2008, p. 36-37).

The aim of this article is to analyse the activities of non-governmental organizations in terms of natural heritage protection in connection with undertakings implemented as part of the Swiss-Polish Cooperation Programme (SPCP), in the focus area: biodiversity and ecosystem protection and the support of the cross-border environmental initiatives as well as to present a case study of the activities of one of the organizations, as an example of good practices for supporting the concept of migration corridors.

What makes this goal so relevant is the gradually increasing number of non-governmental organizations, including those taking actions towards the protection of natural heritage.

This study draws on statistical data regarding the activities of non-governmental organizations, the materials of SPCP and the documentation of the project *The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors*.

Non-governmental organizations

According to M. Halamska, non-governmental organizations are “modern forms of social self-organization”. They are characterized by e.g. social identity, the level of organization, voluntary participation, independence and non-commercial character of their activities (Herbst 2008, p. 14).

In turn, the UN Department of Public Information defines the non-governmental organizations as “non-profit, voluntary citizen’s group which is organized on a local, national or international level” (Herbst 2008, p. 15).

The Community rules regarding the non-governmental sector appeared for the first time in the Green Paper on European Social Policy and the White Paper on European Social Policy in the 1990s (Kozłicka).

The concept of a non-governmental organization was defined for the first time in The Act of 24 April 2003 on Public Benefit and Volunteer Work (Official Journal No. 96, Item 873 as amended). The definition covers associations and foundations and “non-profit and not operating within the public finance sector, as understood in the public finance regulations [...] entities legal or not, established on the basis of the provisions of the acts” (Art. 3 (2)).

In the database of the Klon/Jawor Association, in 2015 there were 152 200 organizations, including 6449 entities (4.2%) which indicated ecology, animal protection and protection of natural heritage as their area of activity. Voivodships with the highest number of such organizations were: Mazovian (1131), Silesian (560) and Lesser Poland (511).

Wstęp

Trzeci sektor, nazywany też sektorem społecznym, obejmuje podmioty o różnych strukturach, posiadające osobowość prawną lub działające jako nieformalne porozumienia. Jedną z grup podmiotów zaliczanych do III sektora są organizacje pozarządowe (Leś i in., 2002, s. 14-15, Herbst 2008, s. 36-37).

Celem artykułu jest analiza aktywności organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego w związku z realizacją przedsięwzięć w ramach Szwajcarsko-polskiego programu współpracy (SPPW), w obszarze tematycznym: bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych, a także przedstawienie działań jednej z organizacji jako przykładu dobrych praktyk na rzecz wsparcia idei korytarzy ekologicznych.

Cel ten jest o tyle istotny, że sukcesywnie wzrasta liczba organizacji pozarządowych, również tych podejmujących działania na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego.

W opracowaniu wykorzystano dane statystyczne dotyczące aktywności organizacji pozarządowych oraz materiały SPPW i dokumentację projektu *Ochrona ostoji karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne*.

Organizacje pozarządowe

Według M. Halamskiej, organizacje pozarządowe są „współczesnymi formami samoorganizacji społecznej”. Charakteryzuje je m.in. tożsamość społeczna, określony stopień zorganizowania, dobrowolność uczestnictwa, niezależność i niekomercyjny charakter działalności (Herbst 2008, s. 14).

Z kolei Departament Informacji ONZ definiuje organizacje pozarządowe jako „dobrowolną grupę obywateli, którzy działają w niekomercyjnym celu i zorganizowani są na szczeblu lokalnym, narodowym lub międzynarodowym” (Herbst 2008, s. 15).

Po raz pierwszy regulacje wspólnotowe dotyczące sektora pozarządowego pojawiły się w Zielonej Księdze Polityki Społecznej oraz Białej Księdze Europejskiej Polityki Społecznej w latach 90. XX w. (Kozłicka).

Pojęcie organizacji pozarządowej zdefiniowano po raz pierwszy w ustawie z 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. nr 96, poz. 873, z późn. zm.). Definicją objęto stowarzyszenia i fundacje oraz „niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i nie działające w celu osiągnięcia zysku [...] osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw” (art. 3 ust. 2).

W bazie organizacji pozarządowych Stowarzyszenia Klon/Jawor w 2015 r. znajdowało się 152200 organizacji, w tym 6449 podmiotów (4,2%), które jako obszar aktywności wskazały ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego. Najwięcej takich organizacji miało siedziby w województwach: mazowieckim (1131), śląskim (560) oraz małopolskim (511). Z kolei największy odsetek orga-

However, the voivodships with the largest percentage of organizations which indicated ecology, animal protection and protection of natural heritage as their area of activity in comparison to the total number were: Warmian-Masurian (5.6%), Lower Silesian (5%) and Podlaskie (4.8%). Detailed information on the number of non-governmental organizations declaring ecology, animal protection and protection of natural heritage as their area of activity in different regions in Poland is presented in Table 1.

nizacji, które jako obszar aktywności wskazały ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego w stosunku do ogólnej liczby znajdowało się w województwach: warmińsko-mazurskim (5,6%), dolnośląskim (5%) oraz podlaskim (4,8%). Szczegółowe dane na temat liczby organizacji pozarządowych w poszczególnych regionach Polski deklarujących działalność na rzecz ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego zamieszczone zostały w tabeli 1.

Table 1. Number and percentage of non-governmental organizations which indicated ecology and protection of animals, as well as protection of natural heritage as their area of activity

Tabela 1. Liczba i odsetek organizacji pozarządowych, które jako obszar aktywności wskazały ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego

No./ Lp.	Voivodeship/Województwo	The number of organizations / Liczba organizacji		The percentage of organizations which indicated ecology, animal protection and protection of natural heritage as their area of activity/Odsetek organizacji, które jako obszar aktywności wskazały ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego
		total/ogółem	which indicated ecology, animal protection and protection of natural heritage as their area of activity/ które jako obszar aktywności wskazały ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego	
1.	warmińsko-mazurskie	6282	352	5,6%
2.	dolnośląskie	12613	635	5,0%
3.	podlaskie	4615	223	4,8%
4.	pomorskie	9312	416	4,5%
5.	mazowieckie	25463	1131	4,4%
6.	zachodniopomorskie	7009	309	4,4%
7.	łódzkie	9155	385	4,2%
8.	śląskie	13692	560	4,1%
9.	kujawsko-pomorskie	7379	303	4,1%
10.	małopolskie	12925	511	4,0%
11.	lubelskie	8817	352	4,0%
12.	opolskie	4014	162	4,0%
13.	świętokrzyskie	4527	178	3,9%
14.	lubuskie	4382	169	3,9%
15.	podkarpackie	8281	314	3,8%
16.	wielkopolskie	13734	449	3,3%

Source: Adopted after the data from the Central Statistical Office, access: 31 August, 2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, dostęp: 31 sierpnia 2015 r.

Interesting information can be found in the summary of the data regarding the share of the areas under legal protection (total area) and the activities of the organizations mentioned above. It can be observed that a large share of the protected areas in the total area does not correspond with the number of organizations supporting animal protection and natural heritage protection. What is more, one can say that there is a relationship between a small share of areas under protection in the total area of a region and a large number of the organizations supporting natural heritage protection. A striking example of these tendencies is Lower Silesian voivodship (the percentage of organizations: 5%, the share of areas under protection in the total area of the region: 19.6%).

Interesujących informacji dostarcza zestawienie danych dotyczących udziału obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem i aktywności wspomnianych powyżej organizacji. Zauważyć wówczas można, że regiony wyróżniające się pod względem udziału obszarów chronionych w ogólnej powierzchni, nie wyróżniają się pod względem liczby organizacji wspierających ochronę zwierząt i ochronę dziedzictwa przyrodniczego. Można wręcz stwierdzić, iż istnieje zależność pomiędzy niewielkim udziałem obszarów chronionych, w ogólnej powierzchni regionów a znaczną liczbą organizacji aktywnych na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego. Doskonałym przykładem tych tendencji jest województwo dolnośląskie (odsetek organizacji: 5%, udział obszarów chronio-

This relationship did not occur in the case of Silesian voivodship (8th position country wide as regards the percentage of the organizations with ecology and protection of animals, as well as protection of natural heritage as their area of activity, and the last one as regards the share of areas under legal protection in the total area of the region). More information on the described relationship is presented in Table 2.

nych w ogólnej powierzchni regionu: 19,6%). Prawidłowość ta jednak nie powtórzyła się w przypadku województwa śląskiego (8 miejsce w skali kraju pod względem odsetka organizacji działających na rzecz ochrony zwierząt, ekologii i zachowania dziedzictwa przyrodniczego i ostatnie pod względem udziału obszarów chronionych w ogólnej powierzchni regionu). Więcej informacji na temat opisanych zależności przedstawiono w tabeli 2.

Table 2. Percentage of organizations which indicated ecology and protection of animals, as well as protection of natural heritage in Poland and the area of Natura 2000 as their area of activity

Tabela 2. Odsetek organizacji, które jako obszar aktywności wskazały ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego w Polsce oraz powierzchnia obszarów Natura 2000

No./ Lp.	Voivodeship/ Województwo	The percentage of organizations which indicated ecology, animal protection and protection of natural heritage as their area of activity (%) / Odsetek organizacji, które jako obszar aktywności wskazały ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego (%)	Natura 2000 sites (% of their area compared to total area) / Obszary Natura 2000 (% powierzchni w stosunku do powierzchni ogółem)		The share of the areas under legal protection compared to total area (%) / Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (%)
			Special Protection Areas (SPA) / obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)	Special Areas of Conservation (SAC) / obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)	
1.	Opole/opolskie	4	1.5	2.9	64.9
2.	Lublin/lubelskie	4	13.4	6.6	52.1
3.	West Pomeranian/ zachodniopomorskie	4.4	30.3	18.6	46.7
4.	Lesser Poland/ małopolskie	4	8.8	10.1	44.9
5.	Subcarpathian/ podkarpackie	3.8	28.5	19.4	38.8
6.	Greater Poland/ wielkopolskie	3.3	13.7	8.1	32.7
7.	Mazovian/ mazowieckie	4.4	12.1	5.4	32
8.	Warmian-Masurian/ warmińsko-mazurskie	5.6	23.8	10.6	31.8
9.	Podlaskie/podlaskie	4.8	28.7	26.9	31.6
10.	Kuyavian-Pomeranian/ kujawsko-pomorskie	4.1	8.8	4.6	29.7
11.	Świętokrzyskie/ świętokrzyskie	3.9	1.9	13.3	27.2
12.	Łódź/łódzkie	4.2	2.2	2.9	22.7
13.	Lubusz/lubuskie	3.9	21	13.6	22.2
14.	Pomeranian/ pomorskie	4.5	19.9	9.7	21.7
15.	Lower Silesian/ dolnośląskie	5	14.6	17.8	19.6
16.	Silesian/śląskie	4.1	5.1	7.5	18.6
	Poland/Polska	4.2	15.7	11.1	32.5

Source: Adopted after the data from the Central Statistical Office, access: 31 August, 2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, dostęp: 31 sierpnia 2015 r.

Swiss-Polish Cooperation Programme

The Swiss-Polish Cooperation Programme is a form of nonrefundable foreign assistance granted to Poland by Switzerland as part of the aid for 10 EU Member States which joined the EU in 2004. In 2010, Romania and Bulgaria joined the Programme as well.

On 19 May, 2004, during the Switzerland – European Union summit, the Swiss party declared readiness to establish the assistance scheme, aiming at reducing economic and social disparities in the enlarged European Union. From November 2004 to May 2005, negotiations took place, regarding the framework in which the above mentioned Programme would operate. On 27 February, 2006, EU Council and Switzerland signed the so called Memorandum of Understanding between the European Community and the Swiss Federal Council on a Contribution by the Swiss Confederation towards reducing economic and social disparities in the enlarged EU. The document included an obligation for Switzerland to sign separate bilateral agreements with each country – beneficiary of the assistance. In March 2006 in Swiss parliament a voting took place, regarding the Federal Law on Cooperation with Eastern Europe which defines general criteria for the assistance. Due to the lack of a settlement, a referendum was held in November, in which the Swiss citizens agreed with the regulations of the Federal Law (<https://www.programszwajcarski.gov.pl/strony/o-programie/poznaj-zasady-dzialania-programu/informacje-podstawowe/>).

As a part of international agreements, a disposal of about a billion Swiss francs has been assumed. The amount granted to Poland was the largest, accounting for almost half of the funds (approx. 489 mln CHF) (https://www.programszwajcarski.gov.pl/media/3187/MoU_pl_SPPW_6.pdf). The project documentation defines geographical concentration of financial assistance: at least 40% of the Programme's funds are to be disbursed in voivodships: Lublin, Subcarpathian, Świętokrzyskie and Lesser Poland.

The aim of the Programme is to reduce economic and social disparities between Poland and more developed countries of the enlarged EU and to reduce economic and social disparities in Poland between dynamic urban centres and peripheral areas that are poorly developed in structural terms (<https://www.programszwajcarski.gov.pl/media/3175/Aneks-1-szwajcarski-ujednolicony.pdf>).

The subject matter of the Programme involves: security, stability, supporting the reforms (initiatives for the development of the peripheral and underdeveloped regions, increased protection of the Eastern borders of the EU), environment and infrastructure, (reconstructing, restructuring and expanding environmental infrastructure and improving the state of the environment, including solid waste management, renewable energy systems, improving energetic efficiency, improving public transport systems, biodiversity, ecosystem protection and support for cross-border environmental initiatives), private sector (improving business environment and access to the capital for small and medium enterprises,

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy jest formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Szwajcarię, Polsce w ramach pomocy dla 10 państw członkowskich Unii Europejskiej, które przystąpiły w 2004 r. W 2010 r. do Programu przystąpiły także Rumunia i Bułgaria.

19 maja 2004 r. strona szwajcarska podczas Szczytu Szwajcaria – Unia Europejska, zadeklarowała gotowość ustanowienia programu pomocowego mającego na celu zmniejszenie różnic społeczno-gospodarczych w rozszerzonej Unii Europejskiej. Od listopada 2004 r. do maja 2005 r. trwały negocjacje w sprawie ram funkcjonowania ww. programu pomocy. 27 lutego 2006 r. Rada UE i Szwajcaria podpisały tzw. Memorandum of Understanding pomiędzy Wspólnotą Europejską a Radą Federacji Konfederacji Szwajcarskiej w sprawie wkładu Konfederacji na rzecz zmniejszenia różnic gospodarczych i społecznych w rozszerzonej Unii Europejskiej. W dokumencie zawarto zobowiązanie Szwajcarii do podpisania odrębnych umów bilateralnych z poszczególnymi państwami – beneficjentami pomocy. W marcu 2006 r. w parlamencie szwajcarskim odbyło się głosowanie nad Ustawą Federalną o Współpracy z Krajami Europy Wschodniej, określającą zasady pomocy w ramach Programu. Z uwagi na brak rozstrzygnięć, w listopadzie przeprowadzono referendum, w którym społeczeństwo szwajcarskie opowiedziało się za postanowieniami zawartymi w Ustawie Federalnej (<https://www.programszwajcarski.gov.pl/strony/o-programie/poznaj-zasady-dzialania-programu/informacje-podstawowe/>).

W ramach umów międzynarodowych założono rozdysonowanie ok. mld franków szwajcarskich, dla Polski przewidziana została największa kwota, stanowiąca niemal połowę środków (ok. 489 mln CHF) (https://www.programszwajcarski.gov.pl/media/3187/MoU_pl_SPPW_6.pdf). W dokumentacji programowej określono koncentrację pomocy geograficznej: co najmniej 40% środków Programu zostanie wydatkowane w województwach: lubelskim, podkarpackim, świętokrzyskim oraz małopolskim.

Celem Programu jest przyczynienie się do zmniejszenia różnic społeczno-gospodarczych pomiędzy Polską a bardziej rozwiniętymi państwami rozszerzonej Unii Europejskiej oraz przyczynienie się do zmniejszenia różnic społeczno-gospodarczych w Polsce pomiędzy dynamicznymi ośrodkami miejskimi a peryferyjnymi regionami słabo rozwiniętymi pod względem strukturalnym (<https://www.programszwajcarski.gov.pl/media/3175/Aneks-1-szwajcarski-ujednolicony.pdf>).

Programem wsparcia objęte zostały następujące obszary tematyczne: bezpieczeństwo, stabilność, wsparcie reform (inicjatywy na rzecz rozwoju regionów peryferyjnych i słabo rozwiniętych, zwiększenie ochrony wschodnich granic UE), środowisko i infrastruktura (odbudowa, przebudowa i rozbudowa infrastruktury środowiskowej oraz poprawa stanu środowiska, w tym m.in. zarządzanie odpadami stałymi, systemy energii odnawialnej, poprawa wydajności energetycznej, poprawa publicznych systemów transportowych, bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie tran-

development of the private sector and the promotion of SME export), development of human resources and social development (health protection, including e.g. prevention, health promotion campaigns, improving the welfare system, research and development, including Scholarship Fund and research projects).

As regards the focus area of biodiversity, ecosystem protection and support for cross-border environmental initiatives, the goal of the planned tasks are nature conservation and sustainability of ecosystems (Competition's rules on the focus area *Biodiversity, ecosystem protection and support for cross-border environmental initiatives, Priority 2, Environment and Infrastructure*). The following focus areas of projects were qualified as eligible: 1) improving the coherence of Nature 2000 sites and other areas under protection (including drawing up regional plans and/or programmes of creating migration corridors and their functioning, creating and maintaining migration corridors), 2) environmental inventorying and biodiversity monitoring (drawing up regional guidelines and/or environmental inventorying programmes, field environmental inventorying, drawing up a biodiversity monitoring system and/or IT systems), 3) creating regional strategies of sustainable tourism development in the areas under protection, in consultation with provincial nature conservator, 4) increasing awareness and knowledge of standards in environmental protection (preparing and carrying out informational campaigns and training courses on creating "green jobs" and "green orders and shopping" in public administration units, particularly in districts within which lie Nature 2000 sites, educational projects, including training courses for public administration workers from all stages within the environmental protection law, seminars, workshops, competitions, informational campaigns, e-learning platforms prepared in cooperation with non-governmental organizations, local governments and/or communities, regarding shaping the pro-ecological attitudes, particularly in districts within which lie Nature 2000 areas, 5) Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians: a system of cooperation and implementing (actions implementing the provisions of Art. 4 of the Framework Convention¹) the system of cooperation and reinforcing the abilities of the institutions involved, including creation of a national consulting mechanism, coordination and cooperation between institutions and regional and local governments), 6) cross-border environmental initiatives of the Swiss-Polish Cooperation Programme (e.g. establishing and supervising areas under legal protection, including cross-border areas under legal protection).

As a result of the competition that was held, initiatives were selected, drafted mostly by non-governmental organizations². The list of projects

sgranicznych inicjatyw środowiskowych), sektor prywatny (poprawa środowiska biznesowego i dostępu do kapitału dla małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój sektora prywatnego i promocja eksportu MŚP), rozwój społeczny i zasobów ludzkich (ochrona zdrowia, w tym m.in. profilaktyka i kampanie promocji zdrowia oraz poprawa opieki społecznej, badania i rozwój, w tym m.in. Fundusz Stypendialny, projekty badawcze).

W obszarze tematycznym bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych ujęto zadania mające na celu ochronę przyrody i zrównoważone funkcjonowanie ekosystemów (Regulamin konkursu w ramach obszaru tematycznego *Bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych, Priorytet 2 Środowisko i Infrastruktura*). Jako kwalifikowane przedsięwzięcia uznano projekty z zakresu: 1) poprawy spójności obszarów należących do sieci Natura 2000 oraz innych obszarów chronionych (m.in. opracowanie regionalnych planów i/lub programów tworzenia i funkcjonowania korytarzy ekologicznych, 2) inwentaryzacji przyrodniczej oraz monitoringu bioróżnorodności (opracowanie regionalnych wytycznych i/lub programów inwentaryzacji przyrodniczej, terenowa inwentaryzacji przyrodniczej, opracowanie systemu monitoringu bioróżnorodności i/lub systemów informatycznych), 3) opracowania regionalnych strategii zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach chronionych, które powinny być przygotowane w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem przyrody, 4) podnoszenia świadomości i wiedzy nt. wymogów w zakresie ochrony środowiska (przygotowanie i przeprowadzenie kampanii informacyjnych oraz szkoleń w zakresie tworzenia „zielonych miejsc pracy” oraz „zielonych zamówień i zakupów” w jednostkach administracji publicznej, szczególnie na terenach gmin, w granicach których znajdują się obszary Natura 2000, projektów edukacyjnych, w tym szkolenia dla pracowników administracji publicznej wszystkich szczebli w zakresie prawa ochrony środowiska, seminaria, warsztaty, konkursy, kampanie informacyjne, platformy e-learningowe, przygotowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi, lokalnymi władzami i/lub społecznościami, w zakresie kształtowania postaw proekologicznych, szczególnie na terenach gmin, w granicach których znajdują się obszary Natura 2000, 5) Konwencji Karpackiej: system współpracy i wdrażanie (działania wdrażające postanowienia art. 4 Konwencji Karpackiej¹), systemu współpracy oraz wzmocnienia zdolności w zaangażowanych instytucjach, w tym stworzenia krajowego mechanizmu służącego konsultacjom, koordynacji oraz współpracy pomiędzy instytucjami oraz władzami regionalnymi i lokalnymi), 6) transgranicznych inicjatyw środowiskowych Szwajcarsko-Polski Program Współpracy (m.in. tworzenie i funkcjonowania obszarów chronionych, w tym transgranicznych obszarów chronionych).

W wyniku przeprowadzonego konkursu zostały wyłonione przedsięwzięcia przygotowane przede wszystkim przez organizacje pozarządowe². Listę projektów

¹ Conservation and sustainable use of biological and landscape diversity (Art. 4) Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians, drafted in Kiev on 22 May 2003, (Official Journal No. 96 Item 634).

² According to Art. 5 (4) of the Framework Convention, NGO's projects could obtain up to 90% of funding, with regard to the provisions of granting public aid. In the case of other projects that

¹ Ochrona i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej (art. 4), Ramowa konwencja o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat sporządzona w Kijowie dnia 22 maja 2003 r. (Dz.U. 2007 nr 96 poz. 634).

² Zgodnie z art. 5 ust. 4 Umowy ramowej, projekty organizacji pozarządowych mogły uzyskać do 90% dofinansowania, przy uwzględ-

implemented within the Swiss-Polish Cooperation Programme, focus area: biodiversity, ecosystem protection and support for cross-border environmental initiatives is shown in Table 3.

wdrażanych w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, obszar tematyczny: bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych przedstawiono w tabeli 3.

Table 3. The list of projects implemented within the Swiss-Polish Cooperation Programme, thematic area: biodiversity and protection of ecosystems as well as support of cross-border environmental initiatives

Tabela 3. Projekty wdrażane w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, obszar tematyczny: bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych

No./ Lp.	Number/ Numer	Title/ Tytuł	Executive Institution/ Instytucja Realizująca	Value (1000 CHF)/ Wartość (w tys. CHF)
1.	KIK/24	Survey of the key bird species of the Polish Carpathian Mountains and creating the system of their monitoring and protection/ Inwentaryzacja kluczowych gatunków ptaków polskich Karpat, oraz stworzenie systemu ich monitorowania i ochrony	Polish Society for the Protection of Birds (OTOP)/ Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków	1,188.9
2	KIK/25	Protection of species diversity of valuable natural habitats on agricultural lands in Nature 2000 areas in the Lublin Voivodeship/ Ochrona różnorodności gatunkowej cennych przyrodniczo siedlisk na użytkach rolnych na obszarach Natura 2000 w woj. Lubelskim	Institute of Soil Science and Plant Cultivation, State Research Institute/ Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy	2,852.8
3	KIK/37	The Upper Raba River Spawning Grounds/ Tarlińska Górnej Raby	"Ab Ovo" Association/ Stowarzyszenie „Ab Ovo”	1,378.7
4	KIK/53	The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors/ Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne	Association for Development and Promotion of Podkarpacie "Pro Carpathia"/ Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia”	1,579.7
5	KIK/32	The Carpathian unite – mechanism of consultation and cooperation for implementation of the Carpathian Convention/ Karpaty łączą - mechanizm konsultacji i współpracy dla wdrażania Konwencji Karpackiej	National Foundation for Environmental Protection – UNEP/GRID / Narodową Fundacją Ochrony Środowiska - UNEP/GRID	2,158.9
6	KIK/31	The people-friendly Carpathians: a local partnership initiative for sustainable use and protection of mountain areas of the Podkarpacie Voivodeship/ KARPATY PRZYJAZNE LUDZIOM - lokalna inicjatywa partnerska na rzecz zrównoważonego użytkowania i ochrony górskich obszarów województwa podkarpackiego	Carpathian Foundation – Poland/ Fundacja Karpacka – Polska	882.4
7	KIK/65	Revitalisation, biodiversity protection and usage of the Vistula River oxbows: preventing degradation of upper Vistula River valley as an ecological corridor/ Rewitalizacja, ochrona bioróżnorodności i wykorzystanie walorów starorzeczy Wisły, zatrzymanie degradacji Doliny Górnej Wisły jako korytarza ekologicznego	Association for the Earth/ Towarzystwo na rzecz Ziemi	1,026.1

Source: http://cppc.gov.pl/files/szwajcar/zestawienie_realizowanych_projektow_obszar4.pdf, access: 31 August, 2015.

Źródło: http://cppc.gov.pl/files/szwajcar/zestawienie_realizowanych_projektow_obszar4.pdf, dostęp: 31 sierpnia 2015 r.

were allowed to enter the competition, the financing was lower: up to 85% of total eligible costs of a project when 15% or more of the total eligible costs shall be co-financed from the funds of public administration units of a central, regional or local level. In other cases, up to 60% of the total eligible costs of a project.

nieniu przepisów dotyczących udzielania pomocy publicznej. W przypadku pozostałych podmiotów, które mogły wziąć udział w konkursie poziom dofinansowania był niższy: do 85% całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektu w przypadku, gdy 15% lub więcej całkowitych kosztów kwalifikowalnych będzie współfinansowane z budżetu jednostek administracji publicznej szczebla centralnego, regionalnego lub lokalnego, a w innych wypadkach do 60% całkowitych kosztów kwalifikowalnych projektu.

The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors

One of the projects implemented as a part of the above mentioned focus area is the project *The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors* (KIK/53), carried out from January 2012 to June 2016.

For the purposes of the Project a partnership has been established: Association for Development and Promotion of Podkarpacie "Pro Carpathia" (Executive Institution), Bieszczadzki National Park, Magura National Park, Regional Directorate of State Forests in Krosno, Forest Districts: Baligród, Bircza, Cisna, Dukla, Komańcza, Kołaczyce, Lesko, Lutowiska, Rymanów, Stuposiany, Ustrzyki Dolne, Complex of Carpathian Landscape Parks in Krosno and Swiss National Park.

The main goal of the project is to protect the refugium of the Carpathian forest fauna (in Subcarpathian Voivodship) by designing new and protecting the existing migration corridors, ensuring the environmental coherence for the animal populations and increasing awareness and knowledge of the government and inhabitants of the region about the significance of migration corridors, their role and the dangers connected with the development of modern civilization and a faulty policy of expanding human habitats.

It would be impossible to simultaneously take into account the requirements of all the species of the refugium fauna for which migration corridors are particularly important, thus outlining them is based on monitoring the selected indicating species, characterized by high habitat requirements (the so-called umbrella species), i.e. predators (wolf, lynx, bear), ungulates (deer, boar, European bison, moose) and birds of prey: lesser spotted eagle (project documentation *The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors*).

The main threat for the refugium fauna, whose habitats are large, relatively dense forest complexes, are deforestation and creation of anthropogenic barriers, what leads to creating more and more transformed, smaller and isolated forest fragments, which prevent animal populations from functioning normally. The area in which the project applies is characterized by a relatively high forest area and a low level of fragmentation of the forest areas. Areas in immediate proximity to the main curve of the Carpathian mountains are underpopulated and with few paved roads. Anthropoppression seems here to be the key factor and a limiting factor of the animal population. The consequences of habitat fragmentation can be reduced by keeping or restoring the connections between habitat patches inhabited by the mentioned species, i.e. migration corridors.

The goals are to be achieved through verification and valorisation of the migration corridors (Action 1) and recommending their protection, as well as carrying out informative and educational activities (Action 2). Task one consists of the following stages: formulating the criteria necessary to outline migration corridors and outline the existing corridors in the project area;

Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej – korytarze migracyjne

Jednym z projektów wdrażanych w ramach opisanego powyżej obszaru tematycznego jest projekt *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne* (KIK/53), realizowany od stycznia 2012 r. do czerwca 2016 r.

Na potrzeby projektu stworzone zostało partnerstwo: Stowarzyszenie „Pro Carpathia” (Instytucja Realizująca), Bieszczadzki Park Narodowy, Magurski Park Narodowy, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie, Nadleśnictwa: Baligród, Bircza, Cisna, Dukla, Komańcza, Kołaczyce, Lesko, Lutowiska, Rymanów, Stuposiany, Ustrzyki Dolne, Zespół Karpaccich Parków Krajobrazowych oraz Narodowy Park Szwajcarski.

Głównym celem projektu jest ochrona ostoi fauny puszczańskiej w Karpatach (województwo podkarpackie) poprzez wyznaczenie oraz ochronę istniejących korytarzy ekologicznych, gwarantujących zachowanie spójności środowiska dla populacji tych zwierząt oraz podniesienie poziomu wiedzy i świadomości władz, mieszkańców regionu na temat znaczenia korytarzy ekologicznych ich roli oraz zagrożeń związanych z rozwojem cywilizacyjnym i niewłaściwą polityką rozbudowy siedlisk ludzkich.

Ze względu na fakt, iż nie jest możliwe jednoczesne uwzględnienie wymagań wszystkich gatunków fauny puszczańskiej dla których istnienie korytarzy migracyjnych jest szczególnie istotne wyznaczenie ich jest oparte na monitoringu wybranych gatunków wskaźnikowych, o szczególnie dużych wymaganiach siedliskowych (tzw. umbrella species), tj. drapieżników (wilki, rysie, niedźwiedzie), zwierząt kopytnych (jelenie, dziki, żubry, łosie) oraz ptaków drapieżnych: orlik krzykliwy (dokumentacja projektu *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne*).

Główne zagrożenie dla fauny puszczańskiej, której siedliskiem są duże i w miarę zwarte kompleksy leśne, to wylesienia oraz tworzenie antropogenicznych barier, co prowadzi do powstawania coraz bardziej przekształconych, mniejszych i izolowanych fragmentów lasów, uniemożliwiających prawidłowe funkcjonowanie populacji zwierząt. Obszar objęty projektem charakteryzuje się stosunkowo dużą lesistością oraz niskim stopniem fragmentacji obszarów leśnych. Obszary leżące w bezpośredniej bliskości głównego łuku Karpat charakteryzuje niskie zaludnienie oraz zagęszczenie dróg utwardzanych, antropopresja wydaje się jednak czynnikiem kluczowym i ograniczającym dla populacji zwierząt. Konsekwencje fragmentacji siedlisk dla gatunków można osłabić, zachowując lub odtwarzając połączenia między poszczególnymi płacami siedlisk, zasiedlanymi przez te gatunki, czyli korytarze ekologiczne.

Założono osiągnięcie przyjętych celów poprzez weryfikację i waloryzację korytarzy ekologicznych (działanie pierwsze) oraz rekomendację do objęcia ich ochroną oraz działania informacyjno-edukacyjne (działanie drugie). Zadanie pierwsze składa się z następujących etapów: sformułowanie kryteriów koniecznych do wyznaczenia korytarzy ekologicznych

verification and valorisation of the existing corridors in terms of their relevance to the spatial and genetic stability of a population and a real possibility of its long-term protection; identifying the land not owned by the State Treasury, in which migration corridors are outlined, for the purpose of their later possible buyout, lease, compensation or exchange.

In order to gather the information necessary to outline the existing migration corridors and the essential living space for predators (wolf, bear, lynx), ungulates (deer, boar, European bison, moose) and lesser spotted eagle, the following works have been carried out: mapping out the passageways where predators and ungulates cross the public paved roads (existing barriers), basing on inventory of passageways in winter time, information about passageways where predators and ungulates cross the public paved roads in winter time gathered during performing official duties by the workers of the State Forests, Bieszczadzki National Park, Magura National Park, observing passageways where predators and ungulates cross the public paved roads in growing season and the data of road collisions in which animals were involved. The mentioned works were carried out with the use of trail cameras, binoculars and noctovisors (observations during the night). In Bieszczadzki National Park, migration routes of European bison were outlined, based on the telemetric monitoring. The project also involves mapping out the local migratory flyways and the essential living space of lesser spotted eagle by using telemetric measurements (the module involves capturing and attaching transmitters to 6 adult and 6 young lesser spotted eagles) and research conducted with the use of observations of birds' feeding grounds.

Task two involves organizing: conferences, training courses, seminars, ecological competitions, study visits, issuing publications and videos about migration corridors, organizing informational campaigns emphasizing the significance of migration corridors and how crucial it is to take them into consideration in planning works and processes.

The project (as regards outlining the migration corridors under protection) is carried out in the mentioned Forest Districts and in National Parks, and the actions towards increasing awareness and knowledge of the significance of migration corridors are addressed to the inhabitants of the whole region.

A map of the existing migration corridors will be the main product of the project.

The expected effects of the project:

- Outlining the local migration corridors crucial to the coherence of areas occupied by predators (wolf, lynx, bear), refugia of ungulates (European bison, deer, boar, moose) and the living space of birds of prey (lesser spotted eagle),
- establishing the foundations for their long-term protection by: recommending recognizing migration corridors that are to be legally protected to the institutions responsible for planning processes in administrative units covered by the Programme; recommending taking mentioned corridors into consideration

oraz wyznaczenie istniejących korytarzy na obszarze projektowym; weryfikację i waloryzację istniejących korytarzy pod względem ich ważności dla przestrzennej i genetycznej trwałości populacji oraz realnej możliwości ochrony w długim okresie czasu; zidentyfikowanie gruntów nie stanowiących własności Skarbu Państwa w obrębie wytypowanych korytarzy, w celu ich ewentualnego późniejszego wykupu, dzierżawy, kompensacji lub zamiany.

W celu zebrania informacji do wyznaczenia istniejących korytarzy migracyjnych i niezbędnej przestrzeni życiowej dla drapieżników (wilków, niedźwiedzi, rysi), zwierząt kopytnych (żubrów, jeleni, dzików i łosi) oraz orlika krzykliwego wykonano następujące prace: wyznaczanie miejsc przekraczania dróg publicznych (istniejących barier) o nawierzchni utwardzonej przez drapieżniki i zwierzęta kopytne na podstawie inwentaryzacji tych przejść w okresie zimowym, informacji o miejscach przekraczania przez zwierzynę dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni w okresie zimy, zbieranych podczas wykonywania obowiązków służbowych przez pracowników Lasów Państwowych, BdPN, MPN, obserwacji miejsc przekraczania przez zwierzęta dróg publicznych o utwardzonej nawierzchni w okresie wegetacyjnym oraz danych o kolizjach drogowych z udziałem zwierzyny. Wskazane powyżej prace prowadzone były z wykorzystaniem fotopułapek oraz lornetek i noktowizorów (obserwacje w porze nocnej). Na terenie BdPN wyznaczone zostały szlaki migracyjne żubrów na podstawie badań telemetrycznych. W ramach projektu zaplanowano również wyznaczenie przebiegu lokalnych tras przelotów i niezbędnej przestrzeni życiowej orlików krzykliwych poprzez badania z wykorzystaniem telemetrii (w ramach modułu planuje się schwytanie i oznakowanie nadajnikami 6 dorosłych orlików krzykliwych i 6 młodocianych) oraz badania z wykorzystaniem obserwacji w rewirach żerowania ptaków.

Zadanie drugie obejmuje zaś organizację: konferencji, szkoleń, seminariów, konkursów ekologicznych, wizyt studyjnych, wydanie publikacji, filmów poświęconych korytarzom ekologicznym, organizację akcji informacyjnych podkreślających znacznie korytarzy ekologicznych, potrzebę ich uwzględniania w działaniach i procesach planistycznych.

Projekt (w zakresie wyznaczenia korytarzy ekologicznych podlegających ochronie) realizowany jest w wymienionych nadleśnictwach oraz w Parkach Narodowych, zaś działania zmierzające do podniesienia poziomu wiedzy i świadomości znaczenia korytarzy adresowane są do mieszkańców całego regionu.

Głównym produktem projektu będzie mapa istniejących korytarzy migracyjnych.

Oczekiwane efekty projektu:

- Wyznaczenie lokalnych korytarzy ekologicznych, decydujących o spójności areałów drapieżników (wilk, ryś, niedźwiedź), ostoi zwierząt kopytnych (żubr, jeleń, dzik, łoś) oraz przestrzeni życiowej ptaków drapieżnych (orlik krzykliwy),
- stworzenie podstaw do ich ochrony w długim okresie czasu poprzez: rekomendowanie do ujęcia wyznaczonych korytarzy ekologicz-

in decision-making by the Regional Director for Environmental Protection in Rzeszów, Subcarpathian Spatial Planning Offices, Provincial Road Management, General Directorate for Roads and Motorways – regional branch;

- indicating and classifying the areas which prevent the mentioned species from migrating freely,
- a quantitative assessment of road density, share and size of non-forest area, degree of urbanisation as barriers,
- analysing the spatiotemporal structure of European bison in Bieszczadzki National Park in order to define the migration routes, concentration areas, habitat preferences and enriching the genetic pool of the free roaming European bison herds and preventive actions towards poaching resulting from bison's migration to Ukraine.

For the described tasks, the following outcomes have been defined:

Outcome 1. Improvement in knowledge and awareness about the significance of migration corridors, verified through:

- the number of recommendations addressed to regional governments, planning and scientific institutions, forest services – 14
- the number of institutions (local government units, nature conservation bodies, planning institutions) which have been familiarized with the project's results – 65
- percentage increase of the number of people within the project area who have been made aware of the significance of migration corridors – 15%.

In order to achieve such results, the following products were defined:

Product 1. Organization of promotional and educational campaigns regarding the significance of migration corridors, verified through: the number of conferences (4), the number of the participants of the conferences (260), the number of press conferences (8), the number of press publications/TV broadcasts in regional/local media (114), the number of thematic conferences (2), the number of the participants of the thematic conferences (140), the number of ecological competitions (3), the number of bulletins published on the website (4), the number of educational publications issues (13800), the number of educational videos (4000).

Product 2. Improvement in knowledge of the target groups about the existing migration corridors, verified through: total number of the participants of the training courses, conferences (566), the number of training courses for decision-makers (1), the number of trained decision-makers (70), the number of seminars (8), the number of the participants of the seminars (180), the number of study visits to Switzerland (1), the number of study visits within the SKANDULV network (1), the number of participants in the study visits to Switzerland (24), the number of participants of the study visits within the SKANDULV network (4).

nych mających podlegać ochronie, instytucjom odpowiedzialnym za procesy planistyczne na poziomie województwa, powiatów oraz gmin objętych projektem; rekomendowanie do uwzględniania ww. korytarzy w procesach decyzyjnych podejmowanych przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Podkarpackie Biura Planowania Przestrzennego, Zarząd Dróg Wojewódzkich, Krajową Dyрекcję Dróg i Autostrad – oddział regionalny;

- wskazanie i klasyfikacja obszarów, stanowiących bariery dla swobodnego przemieszczania w/w gatunków,
- ilościowa ocena znaczenia zagęszczenia dróg, udziału i wielkości terenów nieleśnych, stopnia urbanizacji jako barier,
- poznanie na terenie BdPN czasoprzestrzennej struktury populacji żubrów w celu określenia szlaków migracyjnych, miejsc koncentracji, preferencji siedliskowych, a także wzbogacenie puli genowej wolnożyjących stad żubrów i przeciwdziałanie kłusownictwu wynikającemu z migracji żubrów na stronę ukraińską.

Dla tak opisanych zadań zdefiniowane zostały następujące rezultaty:

Rezultat 1. Poprawa wiedzy i świadomości na temat znaczenia korytarzy ekologicznych, weryfikowany poprzez:

- liczbę rekomendacji adresowanych do władz regionalnych, instytucji planistycznych, naukowych, służb leśnych - 14
- liczbę instytucji (jednostek samorządu terytorialnego, organów ochrony przyrody, instytucji planistycznych) którym przekazane zostaną wyniki projektu - 65
- procentowy wzrost liczby ludzi na obszarze programu, którzy zostali uświadomieni o znaczeniu korytarzy - 15%.

Dla tego rezultatu zdefiniowane zostały następujące produkty:

Produkt 1. Organizacja kampanii promocyjnych i edukacyjnych dotyczących znaczenia korytarzy ekologicznych, weryfikowany poprzez: liczbę konferencji (4), liczbę uczestników konferencji (260), liczbę konferencji prasowych (8), liczbę publikacji prasowych/emisji telewizyjnych w regionalnych/lokalnych mediach (114), liczbę konferencji tematycznych (2), liczbę uczestników konferencji tematycznych (140), liczbę konkursów ekologicznych (3), liczbę biuletynów publikowanych na stronie internetowej (4), liczbę egzemplarzy publikacji edukacyjnych (13800), liczbę egzemplarzy filmów edukacyjnych (4000).

Produkt 2. Poprawa wiedzy grup docelowych na temat istniejących korytarzy ekologicznych, weryfikowany poprzez: całkowitą liczbę uczestników szkoleń, konferencji (566), liczbę szkoleń dla decydentów (1), liczbę przeszkolonych decydentów (70), liczbę seminariów (8), liczbę uczestników seminariów do (180), liczbę wizyt studyjnych do Szwajcarii (1), liczbę wizyt studyjnych w ramach sieci SKANDULV (1), liczbę uczestników wizyt studyjnych do Szwajcarii (24), liczbę uczestników wizyty studyjnej w ramach sieci SKANDULV (4).

Outcome 2. Outlining and protection of the existing migration corridors, verified through:

- the area for which the existing and planned migration corridors have been identified (the passageways that animals use to cross anthropogenic barriers) and whose reach has been defined - 5316 km²,
- the length of the roads which animals were observed to cross - 1470 km,
- the number of umbrella species covered by the project - 5.

Outcome 3. Maintaining the environmental coherence for the animal population, verified through:

- the number of species (qty.) covered by the project for which migration corridors have been outlined - 8
- the length of the existing migration corridors under protection (defined after the actions are finished),
- the number of territories of lesser spotted eagle, for which the borders and the way of exploiting the area have been defined by direct observations - 20.

For the Outcomes 2 and 3 the defined product is the following: drawing up a map of existing migration corridors, verified through: the number of equipment bought (411), the number of coordinated, large-area inventories connected with registering how many times the animals crossed the paved public roads in winter time (20), the number of inventories connected with registering how many times the animals crossed the paved public roads in growing season based on direct observations (20), the number of winter seasons during which the ongoing observations of animals crossing the paved public roads would be carried out (4.5), the number of study periods during which the observations of animals crossing the paved public roads with the use of trail cameras would be carried out (4.5), the number of copies of the migration corridors map (3000) (project documentation *The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna - migration corridors*).

Migration corridors

As was indicated earlier, the aim of the described initiative is the protection of the existing migration corridors. As A. Bernatek emphasizes, the concept of migration corridors has been used in the context of nature conservation since the 20th century. Their first definition focused on their function as a migration route of plants or animals (Bernatek 2011, p. 6).

In the literature related to this topic, two approaches can be distinguished as regards the concept of migration corridors:

- ecological (concerning population), in which the corridors are defined on the basis of their function which is to ensure the coherence of a population;

Rezultat 2. Wyznaczenie i zachowanie istniejących korytarzy ekologicznych, weryfikowany poprzez:

- obszar dla którego zidentyfikowano istniejące i wyznaczono korytarze ekologiczne (miejsca przekraczania zwierząt przez bariery antropogeniczne) i określono zasięgi występowania - 5316 km²,
- długość dróg, na których rejestrowano przejęcia zwierzyny -1470 km,
- liczba gatunków „umbrella species” objętych projektem - 5.

Rezultat 3. Utrzymanie spójności środowiska dla populacji zwierząt, weryfikowany poprzez:

- liczbę gatunków [szt.] objętych projektem dla których wyznaczono korytarze ekologiczne - 8
- długość istniejących korytarzy ekologicznych chronionych (zdefiniowane po ukończeniu działań),
- liczbę rewirów orlika krzykliwego, dla których wyznaczono granice oraz określono sposób wykorzystania przestrzeni w wyniku obserwacji bezpośrednich - 20.

Dla rezultatu 2 i 3 zdefiniowane został produkt: opracowanie mapy istniejących korytarzy ekologicznych, weryfikowany poprzez: liczbę jednostek zakupionego wyposażenia (411), ilość skoordynowanych, wielkopowierzchniowych akcji inwentaryzacyjnych związanych z rejestrowaniem przejść zwierzyny przez utwardzone drogi publiczne w okresie zimowym (20), ilość akcji inwentaryzacyjnych związanych z rejestrowaniem przejść zwierzyny przez utwardzone drogi publiczne w okresie wegetacyjnym w oparciu o obserwacje bezpośrednie (20), ilość sezonów zimowych, w których prowadzone będą obserwacje bieżące przejść zwierzyny przez drogi o nawierzchni utwardzonej do (4,5), ilość okresów badawczych, w których prowadzone będą obserwacje przejść zwierzyny przez utwardzone drogi publiczne za pomocą fotonułek (4,5), liczba kopii mapy korytarzy migracyjnych (3000) (dokumentacja projektu *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne*).

Korytarze ekologiczne

Jak już wcześniej zaznaczono celem opisywanego przedsięwzięcia jest ochrona istniejących korytarzy ekologicznych. Jak podkreśla A. Bernatek, pojęcie korytarzy ekologicznych funkcjonuje w ochronie przyrody już od XX w. Początkowo definiowane było poprzez pełnioną funkcję jako szlak migracji roślin lub zwierząt (Bernatek 2011, s. 6).

W literaturze tematu istnieją dwa podejścia do zagadnienia korytarzy ekologicznych:

- ekologiczne (populacyjne), w którym korytarze definiuje się poprzez ich funkcję, jaką jest zapewnienie ciągłości (spójności) populacji;
- krajobrazowe (fizjograficzne, geograficzne), w którym korytarze sprowadza się do struktur fizycznych zapewniających łączność (spójność krajobrazu). Struktury te można

- concerning landscape (physiographic, geographic), in which the corridors are treated as structures that ensure the coherence of a landscape. Those structures are easily distinguishable in an environment and it is easy to describe them and to attribute to them specific biotic and abiotic functions (Pchałek et al. 2011, p. 14)³.

The definitions that can be found in legal acts correspond with the ecological approach (Pchałek et al. 2011, p. 17). In the Polish law, the definition of migration corridors first appeared in the amendment of the Nature Conservation Act of 16 October 1991 (Official Journal, No. 114, Item 492) from the year 2000 (Official Journal, No. 3, Item 21). According to the Art. 2a, a migration corridor is an area between two or more areas under legal protection, without infrastructure, enabling the migration of plants and animals. The current definition is listed in the Nature Conservation Act of 16 April 2004 (Official Journal, No. 92, Item 880 as amended). According to the Art. 5 (2), a migration corridor is an area enabling the migration of plants, animals or fungi.

According to the authors of the study *Efektywność ochrony korytarzy ekologicznych. Koncepcja zmian legislacyjnych*, in order to assure the effectiveness of the nature conservation law, it is essential to integrate the scope, the structures and the character of the regulations and it is therefore necessary to create a coherent law system regarding the protection of migration corridors. The authors of this study opt for:

- adoption of an extended standard definition of migration corridors,
- the protection of migration corridors as part of the instruments of the area and species protection,
- the protection of migration corridors in planning and construction processes.

Moreover, the following points are the subjects of discussion: restoring migration corridors, the damages in migration corridors, the liability for damages for preventing or restricting the possibility of using the property (Pchałek et al. 2011, p. 13-14).

Those postulates should have been taken into account in:

- The Nature Conservation Act of 16 April 2004,
- The Act of 3 October 2008 on the Provision of Information on the Environment and its Protection, Public Participation in Environmental Protection and Environmental Impact Assessment (Official Journal, No. 199 Item 1227 as amended),
- The Act of 27 March 2003 on Spatial Planning and Land Development (Official Journal No. 80 Item 717 as amended) and in the implementing acts, i.e. e.g. in Regulation of the Minister of Infrastructure of 26 August 2003 on the required scope of the project of

łatwo wydzielić w środowisku i opisać, a także przypisać im określone funkcje biotyczne i abiotyczne (Pchałek i in. 2011, s. 14)³.

Definicje zawarte w aktach prawnych zbliżone są do podejścia ekologicznego (Pchałek i in. 2011, s. 17). W prawie polskim definicja korytarzy ekologicznych została wprowadzona w wyniku nowelizacji ustawy z 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. nr 114 poz. 492) w roku 2000 (Dz.U. 2001 nr 3 poz. 21). Zgodnie z art. 2a korytarz ekologiczny oznaczał obszar pomiędzy dwoma lub wieloma obszarami chronionymi, niezabudowany, umożliwiający migrację roślin i zwierząt. Obecnie obowiązująca definicja zawarta jest w ustawie z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. nr 92 poz. 880 z późn. zm.). Zgodnie z art. 5 pkt 2 korytarz ekologiczny to obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów.

Zdaniem autorów opracowania *Efektywność ochrony korytarzy ekologicznych. Koncepcja zmian legislacyjnych* dla zapewnienia efektywności prawa ochrony przyrody niezbędna jest integralność zakresu, struktur i charakteru przepisów, a zatem konieczne jest stworzenie spójnego systemu prawa w zakresie ochrony korytarzy ekologicznych. Autorzy tego opracowania postulują:

- przyjęcie rozszerzonej definicji normatywnej korytarzy ekologicznych,
- ochronę korytarzy ekologicznych w ramach instrumentów ochrony obszarowej i gatunkowej,
- ochronę korytarzy ekologicznych w procesie planistycznym i budowlanym.

Ponadto podnoszone są kwestie odtwarzania korytarzy ekologicznych, szkód w korytarzach ekologicznych, odpowiedzialności odszkodowawcza za uniemożliwienie lub ograniczenie możliwości korzystania z nieruchomości (Pchałek i in. 2011, s. 13-14).

Postulaty te powinny zostać uwzględnione w:

- ustawie z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody,
- ustawie z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. nr 199 poz. 1227 z późn. zm.),
- ustawie z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. nr 80 poz. 717 z późn. zm.) i aktach wykonawczych, tj. m.in. w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. nr 164 poz. 1587 z późn. zm.), rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. nr 118 poz. 1233 z późn. zm.), rozporządzeniu Ministra Środowiska

³ More about migration corridors in: M. Kistowski, M. Pchałek, Natura 2000 w planowaniu przestrzennym – rola korytarzy ekologicznych, Warszawa 2009, W. Jędrzejewski, D. Ławreszuk, Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. Materiały konferencji międzynarodowej „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce”. Białowieża, 20–22 XI 2008 r., Białowieża 2009.

³ Więcej na temat idei korytarzy ekologicznych: M. Kistowski, M. Pchałek, Natura 2000 w planowaniu przestrzennym - rola korytarzy ekologicznych, Warszawa 2009, W. Jędrzejewski, D. Ławreszuk, Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. Materiały konferencji międzynarodowej „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce”. Białowieża, 20–22 XI 2008 r., Białowieża 2009.

- the local development plan (Official Journal No. 164 Item 1587 as amended), Regulation of the Minister of Infrastructure of 28 April 2004 on the scope of the project study of conditions and directions of spatial management (Official Journal No. 118 Item 1233 as amended), Regulation of the Minister of Environment of 9 September 2002 on Ecophysiological Studies (Official Journal No. 155 Item 1298 as amended),
- The Act of 27 April 2001 on Environmental Protection Law (Official Journal No. 62 Item 627 as amended),
 - The Act on Forests of 28 September 1991 (Official Journal No. 101 Item 444 as amended),
 - The Act of 13 October 1995 – Hunting Law (Official Journal No. 147 Item 713 as amended),

Conclusion

The protection of natural heritage is the area of activity of approximately 1 in every 20 non-governmental organizations in Poland. The interest in this area of activity is steadily increasing, like the consciousness of the necessity of taking steps towards the protection of areas enabling the migration of animals, not only in the regions with the highest percentage of areas under legal protection. To a large extent, the increase of the interest is caused by the activities of non-governmental organizations.

An example of an initiative whose goal is to protect the existing migration corridors is the project *The protection of the refugium of the Carpathian forest fauna – migration corridors*, carried out as a part of the Swiss-Polish Cooperation Programme. The goals of the project are to be achieved through two groups of actions: verification and valorisation of the migration corridors and recommending their protection, as well as carrying out informative and educational activities. However, to reinforce the protection of migration corridors it is necessary to reinforce their legal protection.

References/ Literatura:

1. Bernatek A. (2011), *Ocena wdrażania koncepcji korytarzy ekologicznych do planów zagospodarowania przestrzennego województw*, Kraków, http://awsassets.wwfpl.panda.org/downloads/ocena_wdrazania.pdf (data dostępu: 31.08.2015).
2. Herbst J. (2008), *Inny trzeci sektor. Organizacje pozarządowe na terenach wiejskich*, W: M. Halamska, *Wiejskie organizacje pozarządowe*. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, s. 33-66.
3. Jędrzejewski W., Ławreszuk D. (2009), *Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. Materiały konferencji międzynarodowej „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce”*. Białowieża, 20–22 XI 2008 r., Białowieża.
4. Kistowski M., Pchałek M. (2009), *Natura 2000 w planowaniu przestrzennym - rola korytarzy ekologicznych*. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
5. Koźlicka R., *Pozycja organizacji pozarządowych w Unii Europejskiej*, <http://www.ngo.pl/files/biblioteka.ngo.pl/public/ksiazki/Klon/dialogobywatelski1.pdf> (data dostępu: 31.08.2015).
6. Leś E., Nałęcz S. (2002), *Potencjał ekonomiczny i społeczny sektora non-profit w Polsce. Wybrane wyniki badań międzynarodowych sektora non-profit*, W: P. Gliński, B. Lewenstein, A. Siciński, *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: trzeci sektor*. IFiS PAN, Warszawa, s. 14-15.
7. Pchałek M., Kupczyk P., Matyjasiak P., Juchnik A. (2011), *Efektywność ochrony korytarzy ekologicznych. Koncepcja zmian legislacyjnych*, Warszawa, http://awsassets.wwfpl.panda.org/downloads/efektywnosc_ochrony_korytarzy_eko.pdf (data dostępu: 31.08.2015).
8. Suski P. (2011), *Stowarzyszenia i fundacje*. Lexis Nexis, Warszawa.

- wiska z 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych (Dz.U. nr 155 poz. 1298 z późn. zm.),
- ustawie z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. nr 62 poz. 627 z późn. zm.),
 - ustawie z 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. nr 101 poz. 444 z późn. zm.),
 - ustawie z 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. nr 147 poz. 713 z późn. zm.).

Podsumowanie

Działania związane z ochroną dziedzictwa przyrodniczego podejmowane są średnio przez co 20 organizację pozarządową w Polsce. Stopniowo wzrasta zainteresowanie aktywnością w tym obszarze tematycznym, podobnie jak świadomość na temat konieczności działań na rzecz ochrony obszarów umożliwiających migrację zwierząt, nie tylko w regionach, które wyróżniają się pod względem powierzchni obszarów objętych ochroną. W dużej mierze wzrost tego zainteresowania obserwowany jest za sprawą działań organizacji pozarządowych.

Przykładem przedsięwzięcia, która zmierza do ochrony istniejących korytarzy jest projekt *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne*, realizowany w ramach środków Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy. Cele projektu realizowane są przez dwie grupy działań: weryfikację i waloryzację korytarzy ekologicznych oraz rekomendację do objęcia ich ochroną, jak również przez działania informacyjno-edukacyjne. Jednak aby wzmocnić ochronę korytarzy migracyjnych konieczne jest wzmocnienie ich ochrony prawnej.

Legal acts/ Akty prawne:

9. Ramowa konwencja o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat sporządzona w Kijowie dnia 22 maja 2003 r. (Dz.U. 2007 nr 96 poz. 634).
10. Ustawa z 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. nr 114 poz. 492 z późn. zm.).
11. Ustawa z 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. 2001 nr 3 poz. 21).
12. Ustawa z 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. nr 96, poz. 873, z późn. zm.).
13. Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. nr 92 poz. 880 z późn. zm.).
14. Regulamin konkursu w ramach obszaru tematycznego *Bioróżnorodność i ochrona ekosystemów oraz wsparcie transgranicznych inicjatyw środowiskowych*, Priorytet 2 *Środowisko i Infrastruktura*, Warszawa 2009.

Websites/ Strony internetowe:

15. <http://stat.gov.pl/> (data dostępu: 31.08.2015).
16. <http://bazy.ngo.pl/> (data dostępu: 31.08.2015).
17. Aneks nr 1: Ramy Programowe Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy, <https://www.programszwajcarski.gov.pl/media/3175/Aneks-1-szwajcarski-ujednolicony.pdf> (data dostępu: 31.08.2015).
18. Dokumentacja projektu *Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne*.
19. Memorandum of Understanding, https://www.programszwajcarski.gov.pl/media/3187/MoU_pl_SPPW_6.pdf (data dostępu: 31.08.2015).